

УДК 331.1:658.5

Ірина Савка, здобувач Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова,
м. Київ

**ПРЕДМЕТ І ЗАВДАННЯ ЕКОНОМІКИ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА
НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА**

У статті висвітлюються актуальні питання про етапи процесу навчання основ економіки, розкрито суть, етапи та прийоми навчання економіки, приведено питання про духовність і мораль.

Ключові слова: навчання, виховання, економіка, освіта, знання, розвиток, компетенції.

Рис. 1. Літ. 10.

Ірина Савка, соискатель Національного педагогического университета
имени М.П. Драгоманова, г. Киев

**ПРЕДМЕТ И ЗАДАЧИ ЭКОНОМИКИ И ОРГАНИЗАЦИИ ПРОИЗВОДСТВА
НАРОДНОГО ХАЗЯЙСТВА**

В статье освещаются актуальные вопросы об этапах процесса обучения основам экономики, раскрыто суть, этапы и приемы обучения экономики, приведены вопросы о духовности и морали.

Ключевые слова: обучение, воспитание, экономика, образование, знания, развитие, компетенции.

Iryna Savka, Applicant
National Pedagogical University by M. Drahomanov, Kyiv

**SUBJECT AND TASKS OF ECONOMY AND PRODUCTION ORGANIZATION OF
NATIONAL ECONOMY**

The article reviews actual problems about phases of teaching process in economic fundamentals, about essence, stages and methods of teaching economy, about spirituality and morality.

Keywords: learning, training, economy, education, knowledge, development, competences.

Актуальність проблеми. Основи економічного розвитку навчального курсу “ЕКОНОМІКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА” – це напрям до цікавого світу економічних знань, необхідність яких у нинішніх умовах ринкової економіки необхідні кожній людині, кожному випускнику школи, середніх навчальних закладів професійної освіти, студентам, які формують свій високий рівень професійних компетенцій. Економічні знання дають можливість знати про:

- що вивчає економіка як наука, яку роль вона відіграє в житті кожної особистості працівника галузей народного господарства, яка необхідність у економічних знаннях випускників загальноосвітніх шкіл, ПТУ, ВНЗ;

- що є предметом економіки як науки, як вона тісно пов’язано із іншими науками, історією, правом, математикою, управлінням, виробництвом, технологією, культурою, які її зв’язки і відносини, що вивчаються в економічній науці;

- як економічна наука розглядає і вивчає виробництво, нагромадження і розподіл матеріальних благ, які відносини власності сприяють розширеному відтворенню матеріальних благ, та регулювання пропозиції товарів на ринку продавця;

- які загальнонаукові методи, використовує економічна наука для дослідження розвитку суспільства, накопичення матеріальних благ, кількості грошей в обігу, необхідності податків, інвестицій, інновацій виробництва тих благ, що забезпечують високий добробут і багатство суспільства;

- яка суть бюджету, банківської системи, нормування праці, цінової політики, діяльності підприємства і підприємництва та необхідності розвитку сільськогосподарського виробництва;

- як здійснюються міжнародні економічні відносини України в світовому господарстві та глобальні економічні проблеми у взаємозалежному світі [1].

В останні періоди розвитку людства загальновизнаною метою виховання став всебічний розвиток особистості. Це походить з уявлення, що така людина є більш корисним членом суспільства, яка реалізує свої різноманітні можливості, вона здатна почувати себе більш задоволеною життям. Таке розуміння зародилося в ті часи, коли освіта і всебічний розвиток були розкішшю, доступною тільки незначній частині населення. Ніщо не здавалося бажанішою перспективою, ніж надати таку можливість

широким верствам населення. Всебічний розвиток поєднувався з матеріальним достатком, а тому різке контрастував із вихованням малозабезпечених, переконував у своїх перевагах [2].

Аналіз останніх публікацій щодо проблеми виховання учнівської та студентської молоді. Слід зазначити, що педагогічній категорії виховання випущено у світ значну кількість навчально-методичної літератури відомих вітчизняних авторів: М.В. Вачевський [1], О.І. Вишневський [2], А.В. Вихруц [3], В.М. Мадзігон [4], О.С. Падалка [5], Н.М. Примаченко [7], О. Федорович [8], Ю. Шукевич [9], О.Т. Шпак [10] та інші.

Мета статті – розкрити у процесі дослідження суть категорії навчання основ економіки учнівської молоді як теоретико-методичні основи державної політики в галузі економічного виховання учнівської та студентської молоді до трудової діяльності, та вироблення етикету ділового спілкування на ринку праці.

Виклад основного матеріалу. Приступаючи до **вивчення економіки**, необхідно насамперед з'ясувати предмет цієї науки, тобто вяснити її завдання в розвитку народного господарства.

Економічні знання в нинішніх умовах необхідні кожному працівникові, але вони є необхідною базою наукою знань для економістів, менеджерів, маркетологів, фінансистів, митних та біржових працівників. Молодій особистості слід пам'ятати, що ким би ви даліше не працювали: лікарем, вчителем, програмістом, фермером чи підприємцем ви зустрінетесь із економічними категоріями: заробітною платою, ціною, кваліфікацією, стягненням податків, процентам, дивідендами, акціями, векселями, цінними паперами, інвестиціями, протекціоністською політикою, продуктивністю праці та виробітком. Усі ці проблеми пов'язані зі сферою людського життя, яку називають господарською діяльністю, або економікою [4].

Термін **“економіка”** у вузькому розумінні – це сукупність суспільно-виробничих відносин, тобто базис певного суспільного ладу, визначним моментом якого є відносини власності на засоби виробництва. У широкому розумінні економіка – це виробничі відносини в єдності з продуктивними

силами, тобто народне господарство, яка складається з певних галузей, наприклад, промислового і сільськогосподарського виробництва, сфери послуг, транспорту, зв'язку та інших. Терміном економіка позначають також науки, які вивчають специфіку виробничих відносин у певній галузі або сфері суспільного виробництва [8].

Наукова суть виробничих відносин, що існують у суспільстві, відтворюється в економічних законах. Економічні закони передають суть економічних явищ і процесів, тобто закономірні і постійні причинні зв'язки і залежності, внутрішньо притаманні цим явищам і процесам. Елементи економіки, а саме специфічно галузеві різновиди і форми суспільних відносин виробництва, в яких вони виступають у будь-якій галузі матеріального виробництва, вивчають галузеві економічні науки (економіка промисловості, сільського господарства, будівництва, транспорту, фінансів, географії, менеджменту і маркетингу і т.п.), тих видах людської діяльності, де створюються матеріальні блага для задоволення різноманітних потреб людини [1].

Людині потрібні різноманітні предмети та засоби виробництва основні з них їжа, одяг, житло та послуги, які залежать від суспільного розвитку та добробуту людини. Для задоволення своїх потреб людина наділена природними даними – здатністю думати і працювати виробляючи значну кількість матеріальних благ.

Слід пам'ятати, що виробництво обмежується ресурсами, для досягнення абсолютного матеріального достатку. Цей чинник і є в основі економічної науки, що вивчає виробництво і споживання, розподіл і прибуток та інші економічні категорії.

Економіка як засіб взаємозв'язку господарської діяльності людей і науки має різні напрямки і школи в економічній теорії (рис. 1.)

Економіка складана й суперечлива сфера діяльності, різноманітні її зв'язки та відносини. Без систематизованого вивчення їх важко пов'язати, представити як систему взаємодіючих чинників. Це можна зробити тільки за допомогою вивчення основ економіки. Лише той, хто прилучається до вивчення економіки, може плідно використовувати її в практичній діяльності.

Господарська діяльність людей		ЕКОНОМІКА		Наука про господарську діяльність	
Економічна історія		Економічна теорія		Конкретні економічні науки	
Історія економічних учень	Політична економія	Мікроекономіка	Мезоекономіка	Макроекономіка	Мегаекономіка

Рис. 1. Економіка та її зв'язки із іншими науками

Питання щодо предмета економічної науки лишається до сьогодні гостро дискусійним. З розвитком суспільства, його економічної системи змінювалися і погляди на предмет економічної науки. Але, незважаючи на розбіжності у поглядах, і перші наукові школи, і сучасні предметом основ економіки вважають сферу діяльності людей, пов'язану із виробництвом і використанням матеріальних благ [10].

Трактування економічної науки ґрунтуються на проблемах обмеженості ресурсів у суспільстві, а також можливості їх альтернативного використання.

Кожна людина у певний момент свого життя осягає істину: бажання до такого часу здобути, придбати, мати щоб задовольнити потреби, які різноманітні й широкі і залежать від соціального добробуту, оточуючого середовища, рівня освіти, культури, звичок та традицій і їх задоволення звичайно обмежені. Обмежено границі часу (доба 24 години, життя 30 – 40 тисяч діб), обмежені ресурси. Обмежені абсолютно – невідновлювані ресурси землі. Отже, визначальний чинник економічного життя – проблема вибору. Якщо ми щось вибираємо, то змушені відмовлятися від інших благ, від яких за інших умов ми б не відмовилися.

Основні напрямки предмета економічної науки вважають визначення, які охоплюють такі питання економічної науки:

Зазначимо, що економічна наука – суспільна наука, вона досліджує всю сукупність економічних відносин, що виникають між суб'єктами господарювання у процесі життєдіяльності – це виробництво матеріальних благ, розподілу, споживання. Тому можна дати інтегроване визначення економічній науці [1].

Предметом, який вивчає наука економіка, є форми економічних законів у виробництві і способи їх застосування для підвищення ефективності людської діяльності. Економічні відносини в народному господарстві визначаються особливостями і характером розвитку, розглядаються як система техніко-економічних відносин [9].

Вивчаючи виробничі відносини, економіка повинна враховувати зміни в розвитку продуктивних сил і техніки виробництва, визначати ефективність застосування тих чи інших засобів виробництва.

Економіка розкриває закономірності розвитку, механізм дії об'єктивних економічних законів у тій чи іншій галузі, теоретично узагальнює досвід підприємств, розвиток галузей в цілому і окремих її складових, розробляє теоретичні основи поліпшення управління наука. Для вивчення і узагальнення тенденцій розвитку галузей народного господарства економіка використовує дані статистики, для розміщення і стабілізації виробництва, – економічну географію, при аналізі

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ

Наука, що досліджує проблеми ефективного використання обмежених ресурсів з метою задоволення потреб людини і суспільства
Наука про закони виробництва і обігу життєвих благ у суспільстві
Наука про економічні відносини, що складаються між людьми в процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання
Наука про те, як діє людина в складаних обставинах
Наука про види діяльності, пов'язані з обміном і грошовими угодами між людьми
Наука про повсякденну ділову діяльність людей і про здобування ними засобів існування
Наука про те, як людина справляється зі своїми завданнями в сфері виробництва та споживання
Наука про багатство (народне або суспільне)
Наука про вміння користуватися життям якнайкраще
Наука про вміння заробляти гроші, фінанси, створювати підприємництво і бізнес в ринковій системі господарювання
Наука про ціни та ціноутворення та роль держави у ціноутворенні
Наука про формування та витрати бюджету, систему податків та митних зборів, роль і функції банківської системи
Наука про виробництво, якість, стандарти, технології, інновації та інвестиції
Наука про розвиток та виробництво сільськогосподарської продукції
Наука про світове господарство та глобальна економічні проблеми в сучасному взаємозалежному світі

діяльності підприємств – бухгалтерський облік, для розв'язання питань оптимального виробництвом.

Економіка пов'язана з рядом суміжних використання виробничих ресурсів – економічну кібернетику, з метою захисту авторських прав на нові винаходи – патентознавство, розвитку торгівлі, збуту товарів, сервісу – маркетинг, для встановлення торгівлі з іншими державами – зовнішньоекономічні зв'язки, а для управління виробництвом і трудовими ресурсами – менеджмент і т.п.

Слід зауважити, що серед усіх економічних дисциплін особливе місце займає аналітична економія, або економічна теорія, яка є методологічною основою економічних наук.

Аналітична економія вивчає, як суспільство, використовуючи обмежені ресурси, забезпечує найповніше задоволення потреб людей і досліджує, виробництво, розподіл та споживання в умовах обмежених виробничих ресурсів.

Щоб успішно розв'язати завдання, що стоять перед економікою як наукою в процесі досліджень закономірностей розвитку народного господарства, необхідно володіти методологією.

Методологія – вчення про сукупність основних принципів, методів наукового пізнання і перетворення дійсності.

При аналізі економічних відносин і явищ у народному господарстві треба враховувати і те, що вони перебувають у тісному взаємозв'язку з демографічними, політичними, юридичними, ідеологічними та іншими спеціальними відносинами, явищами природи, технологією, агротехнікою, технікою взагалі, науковою організацією праці, системою власності виробництва тощо.

В економічних явищах і відносинах треба виявляти зародки нового, передового і орієнтуватися на них при плануванні перспектив розвитку народного господарства. Принцип розвитку вимагає, щоб економічне дослідження велося за схемою: минуле-сучасне-майбутнє. Щоб зрозуміти економічну дійсність, треба знати історію. Без знання економічної дійсності, історії, економічного стану не можна побудувати теорії розвитку народного господарства.

Джерелами економічних фактів: статистика, бухгалтерський облік власні спостереження.

У процесі пізнання явищ економіки, теоретичного їх узагальнення користуються специфічними категоріями діалектичної логіки. Кожний економічний факт пізнається лише в

порівнянні. Без зіставлення економічних показників між собою, без визначення їхньої динаміки не можна зробити найпростіших висновків. Для глибшого пізнання економічного явища треба його в думці розчленувати, розкласти, виділити складові частини і кожну з них вивчати не ізольовано, а як елемент цілого (аналіз). Що має цілісну картину економічного явища після вивчення окремих його частин, слід так само у думці з'єднати і відновити їх єдність (синтез).

Процес економічного дослідження йде від опрацювання фактів економічної дійсності до узагальнення їх та висновків, а від них – до перевірки на фактах. Рух думки від окремого до загального, від знання меншого ступеня спільності до знання більшого ступеня спільності називається **індукцією**, а від загального до окремого, від знання більшого ступеня спільності до знання меншого ступеня спільності – **дедукцією**.

Щоб зробити висновок про існування невідомого економічного явища, у дослідженнях користуються методом **аналогії**.

У процесі пізнання економічної дійсності трапляються факти, які не можна пояснити існуючою теорією. Засобом розв'язання суперечностей між новим економічним фактом і старою теорією є **гіпотеза**, тобто науково обгрунтоване передбачення про можливі зв'язки, відносини, причини явищ.

Завданням пізнання економіки є пояснення за допомогою економічних законів, понять, категорій економічної дійсності і відтворення на основі її законів економічного явища у всій конкретності, здійснення впливу на практику [1].

Економіка має складну структуру. Вона включає промислові підприємства, що створюють життєві блага, а також домашні господарства (сім'ї), які їх споживають, а також ринки, де відбувається розподіл матеріальних благ і обмін на інші матеріальні блага. Економічна діяльність людей обмежується природним і соціальним середовищем.

Розвиток економічної науки має багаторічний аспект від однієї економічної формації до іншої, які існували певний період часу розвитку людства і їх можна розділити на наступні.

Висновки. Обгрунтовано, що сучасна українська школа розбудовується на принципах єдності і варіативності, що передбачає надання всім дітям однакових стартових умов у здобутті загальної середньої освіти незалежно від типу закладу, соціального становища батьків¹. З іншого

¹ Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа), затверджена Постановою колегії МОН України та Президією АПН України від 22.11.2001 р. №12/5-2.

боку, поступово наповнюється реальним змістом вимога забезпечення її демократичного характеру, що передбачає відкритість перед суспільством, відповідальність навчального закладу за якість освітніх послуг перед споживачем і державою.

Природне середовище – визначає природні умови господарювання (природні ресурси, клімат, кількість населення, житло, одяг, спадковість людини і таке інше). Відділити людину від природи просто неможливо, господарська діяльність відбувається в контакт з органічною (флорою і фауною, органічними корисними копалинами – вугіллям, нафтою, газом) і неорганічною (грунти, атмосфера, клімат, надра, води) природною речовиною. Економіка – це форма використання природної речовини для її перетворення у життєві блага.

Соціальне середовище – господарської діяльності визначається економічними і правовими відносинами, що виникають між людьми стосовно виробництва, розподілу, обміну і споживання життєвих благ. Це відносини з приводу власності, організації і технології виробництва, поділу і кооперації праці, екології і інформації та інші. Суттєвий вплив на умови економічної діяльності виявляють держава, котра встановлює закони і правила господарської діяльності, регламентує економічні відносини людей, а також різноманітні недержавні організації, товариства, спілки, політичні партії, установи, що намагаються впливати на господарські умови.

1. Вачевський М.В., Мадзігон В.М., Примаченко Н.М. Основи економіки. Навчальний посібник для учнів ліцеїв, коледжів, гімназій та загальноосвітніх шкіл

10-11-12 класів.// М.Вачевський, В.Мадзігон, Н.Примаченко. – К.: Педагогічна думка. 2007. – 612 с.

2. Вишневецький О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Посібник для студентів вищих навчальних закладів.// О.Вишневецький. – Дрогобич, Коло, 2006. – 608 с.

3. Вихрущ А.В. Інтеграція української освіти в Європейській освітній простір.// А. Вихрущ./ Науковий вісник Чернівецького ун-ту. – Випуск 469. – Чернівці. 2009. – С. 32 – 42.

4. Мадзігон В.М. Суть і необхідність державного регулювання проблем економіки.// В. Мадзігон. – 2011. – №7(121). – С. 51 – 58.

5. Падалка О.С. Технологія формування економічного мислення у студентів педагогічного університету. Наукові записки. Вип. 41. 2001.

6. Падалка О.С., Нісімчук О.Т., Шпак О.Т. Педагогічні технології. Навчальний посібник. // О. Падалка, А. Нісімчук, О. Шпак. / “Українська енциклопедія”, 1995. – 253 с.

7. Примаченко Н.М. Формування маркетингової культури у майбутніх вчителів технологій у процесі навчання основ підприємництва. Монографія. // Н. Примаченко. – Дрогобич, ДДПУ, 2011. – 218 с.

8. Федорович О. Педагогічні засади економічної освіти та виховання сучасної української молоді. // О. Федорович. /Трудова підготовка в закладах освіти, 2006. – №2.

9. Шукевич Ю. Формування в учнів основ економічної компетентності. Директор школи.// Ю. Шукевич. / 2001. №18, травень.

10. Шпак О.Т. Економічна підготовка педагогічних кадрів в системі безперервної освіти.// О. Шпак. – К.: Четверта хвиля. 2000.

Стаття надійшла до редакції 26.05.2014

“Найбільше багатство – розум”.

*Алі ібн Абу Тхаліб, Алі син Абу Тхаліба
четвертий праведний халіф*

“Коли на світі з’являється справжній геній, то пізнати його можна вже хоча б по тому, що всі тупоголові поєднуються в боротьбі проти нього”.

*Джонатан Свіфт
церковний діяч, публіцист, сатирик, ірландсько-англійський письменник*

